

Anbefaling om etablering av Nasjonalt senter for fjellandbruk

SAMMEN OM FJELLANDBRUKET

STYRINGSGRUPPA FOR ETABLERING AV NASJONALT SENTER FOR
FJELLANDBRUK

Innhold

Innledning	2
Bakgrunn	3
De livsviktige fjellområdene.....	3
De norske fjellkommunene.....	4
Det norske fjellandbruket	5
Fakta om fjellandbruket.....	5
Fjellandbrukets særtrekk og utfordringer.....	6
Fjellandbruket – en bærebjelke i fjellregionen	7
Grovfôrbasert husdyrproduksjon – en bærekraftig bærebjelke.....	8
Behov for tiltak	9
Løken forskningsstasjon.....	9
Bakgrunn for styringsgruppas arbeid.....	10
Styringsgruppas refleksjoner	12
Styringsgruppas anbefaling.....	15
Senterets visjon og målsetting.....	15
Et samarbeidende nettverk	16
Organisering.....	17
Organisasjonsform	17
Drift i første fase	18
Arbeidsform og oppgaver	18
Vedlegg	21

Innledning

I 2019/2020 gjennomførte Norges Vel et forprosjekt på oppdrag fra Øystre Slidre kommune, finansiert av Statsforvalteren i Innlandet. Forprosjektet inkluderte bl.a. en omfattende kartlegging som avdekket et stort behov og ønske fra et bredt spekter av interessenter i fjellregionen om en koordinert satsing på fjellandbruket.

En koordinerende, nasjonal organisering oppleves som nødvendig og viktig for å kunne utnytte ressurser og muligheter som finnes på tvers i fjellregionen. Et senter for fjellandbruk i form av et forpliktende nettverk kan være et verktøy for å oppnå en slik utvikling. Norges Vel og Øystre Slidre kommune gikk derfor videre med å initiere en etableringsfase for et nasjonalt senter for fjellandbruk. Innlandet fylkeskommune og Statsforvalterne i Trøndelag og Innlandet bevilget penger til denne prosessen.

I september 2021 ble det opprettet en bredt sammensatt styringsgruppe med formål om å berede grunnen for en formell etablering av senteret, med bakgrunn i kunnskapsgrunnlaget fra forprosjektet samt innspill underveis i etableringsfasen. Styringsgruppas mandat inkluderer å levere en anbefaling om visjon, målsettinger, organisasjonsform, arbeidsform og prioriterte arbeidsoppgaver for senteret i en tidlig fase til prosjekteier Øystre Slidre kommune. Norges Vel er sekretariat for styringsgruppa.

Styringsgruppa foreslår at Nasjonalt senter for fjellandbruk skal være et **nettverk** som jobber for å fremme og styrke livskraftig fjellandbruk i Norge. Målet for nettverket skal være å bidra til et **lønnsomt og bærekraftig landbruk i fjellområdene** med utgangspunkt i fjellbygdens særtrekk og fortrinn og med fjellbondens behov i sentrum.

Målet skal oppnås gjennom at Nasjonalt senter for fjellandbruk bidrar til **kunnskapsdeling** og **kunnskapsutvikling**, og på denne måten øker fjellbondens kompetanse. Senteret skal skape et faglig og sosialt fellesskap på tvers mellom fjellbygdene.

Aktiviteter i regi av senteret skal ta utgangspunkt i fjellbondens behov.. I tillegg til fjellbøndene, vil nettverket bestå av aktører med kunnskap og kompetanse om å produsere mat og andre varer og tjenester basert på ressurser i fjellbygdene. Senteret vil legge til rette for langsiktig og målrettet samarbeid mellom de forskjellige aktørene i fjellandbruket.

Samordning og deling av kompetanse og erfaring mellom fjellbygdene i et nasjonalt senter vil gi bred tilgang på informasjon og fagkompetanse, samt bedre utnyttelse av eksisterende kunnskapsbaser. Senteret skal samle, koordinere, og videreutvikle ressurser og danne nye møteplasser, både fysiske og digitale.

Denne anbefalingen inneholder blant annet forslag til mål, organisering, arbeidsform og prioriterte oppgaver for Nasjonalt senter for fjellandbruk. Dokumentet inneholder også en mer generell beskrivelse og analyse av det norske fjellandbruket. Underveis i styringsgruppas arbeid har det blitt gjort flere refleksjoner, og styringsgruppa ser med bekymring på utviklingen i fjellandbruket, og som en konsekvens av dette også på utviklingen for fjellregionen generelt. Fjellandbruket er i utgangspunktet særlig sårbart gitt de spesielle begrensingene som følger av naturlige og demografiske ulemper. Når gårdbrukere i fjellområdene velger å legge ned gårdsdriften, får dette store og alvorlige ringvirkninger for de befolkningstynne fjellbygdene – økonomisk, sosialt og kulturelt. Styringsgruppa har derfor vært opptatt av å få frem den bredere konteksten for arbeidet med et senter, da kunnskap om hva fjellandbruket er og hvor viktig det er for fjellbygdene bør kommuniseres enda bredere og mer kraftfullt enn hva som er tilfelle i dag.

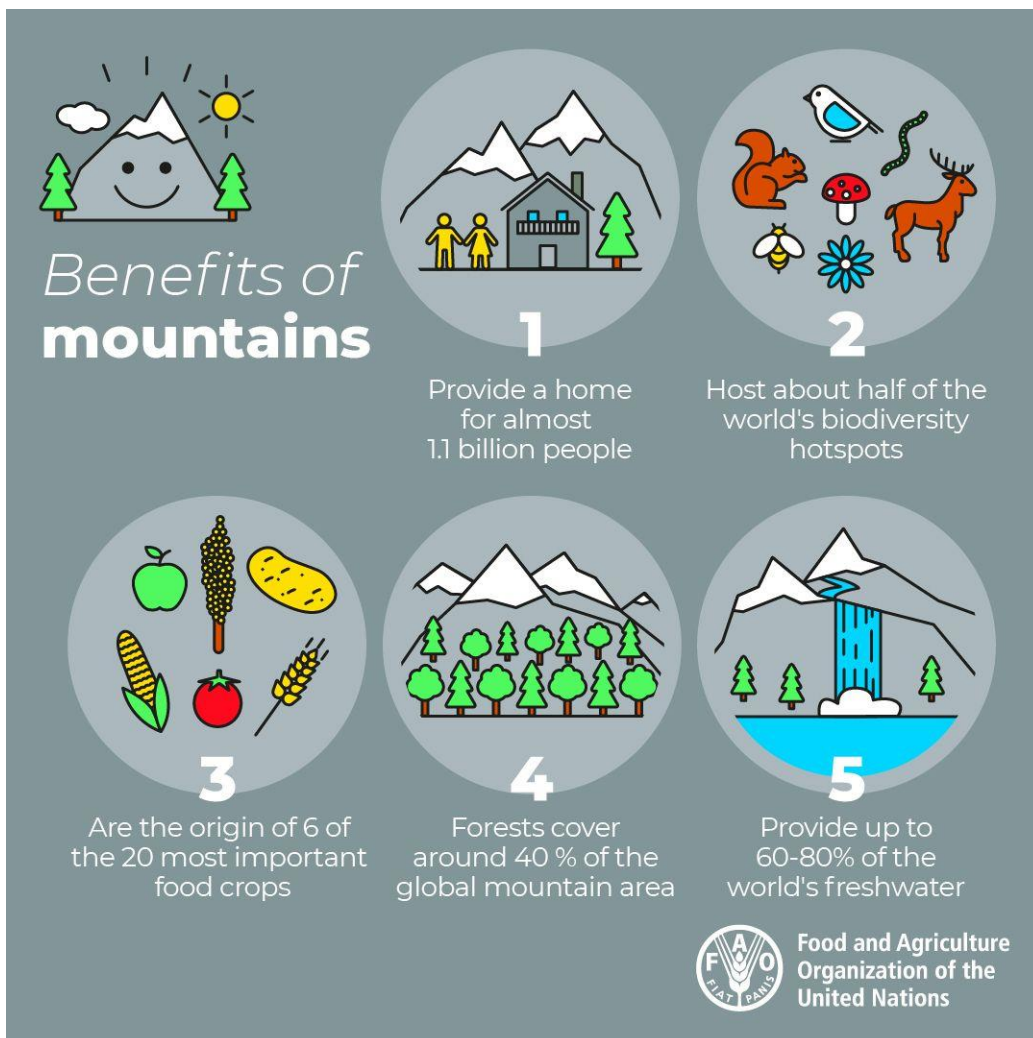
Bakgrunn

De livsviktige fjellområdene

Norge er et land av fjell, men vi er ikke alene om å ha store fjellområder, og mange nasjoner ønsker et større fokus på hvordan disse områdene kan oppnå bærekraftig utvikling. FNs generalforsamling har erklært at 2022 er **International Year of Sustainable Mountain Development**, og ønsker med dette å rette søkelyset mot de økende utfordringene som verdens fjellområder står overfor.

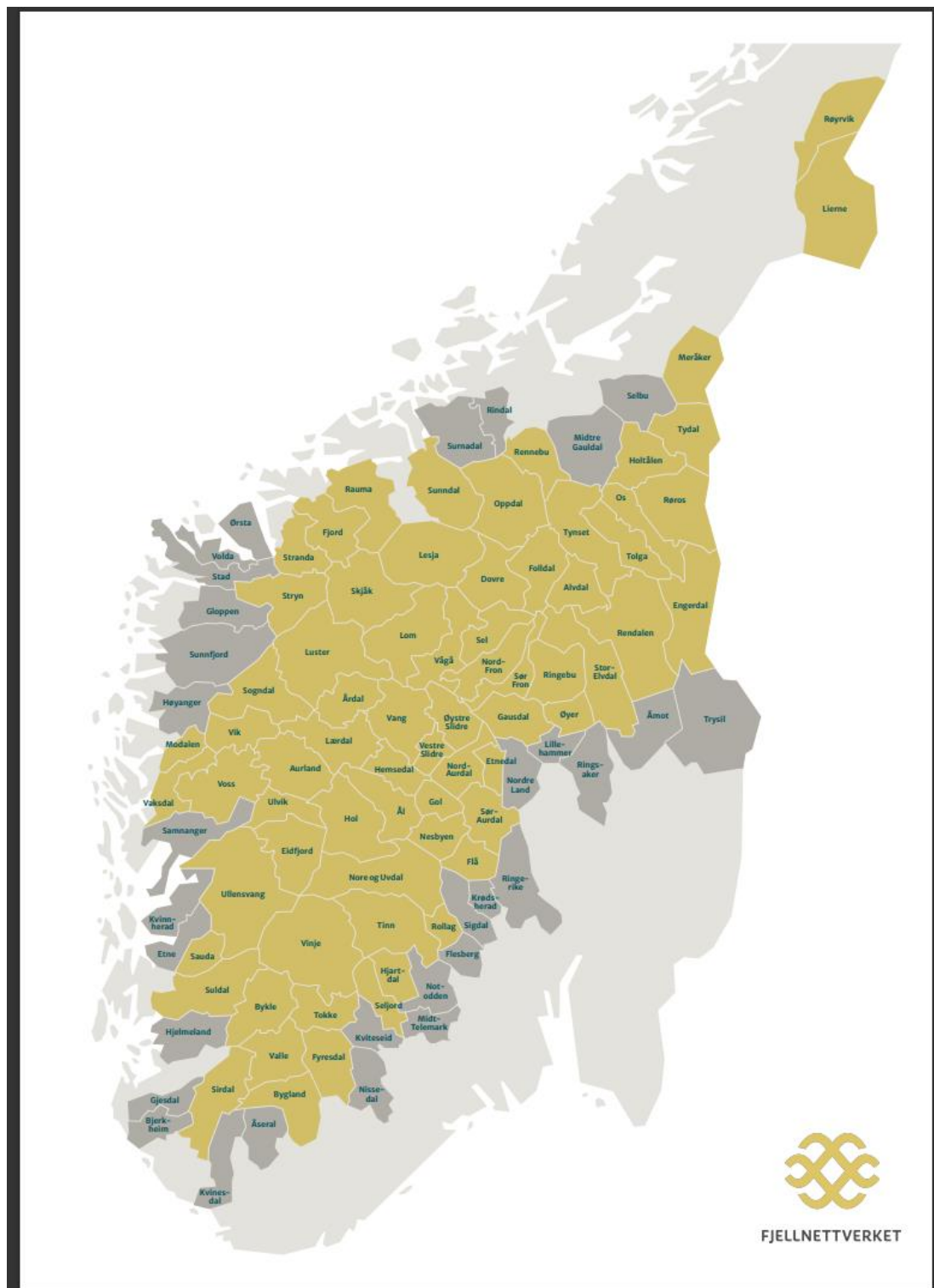
Under åpningsseremonien for International Year of Sustainable Mountain Development den 28. april 2022, uttalte nåværende president for FNs generalforsamling, Abdulla Shahid, blant annet dette om fjellområder: «Their recognition and protection are imperative for the sustainability of natural resources, ecosystems, the improvement of human well-being, and the sustainability of communities and their cultures.

FNs organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, har oppsummert noe av hva fjellområdene gir oss i denne figuren:

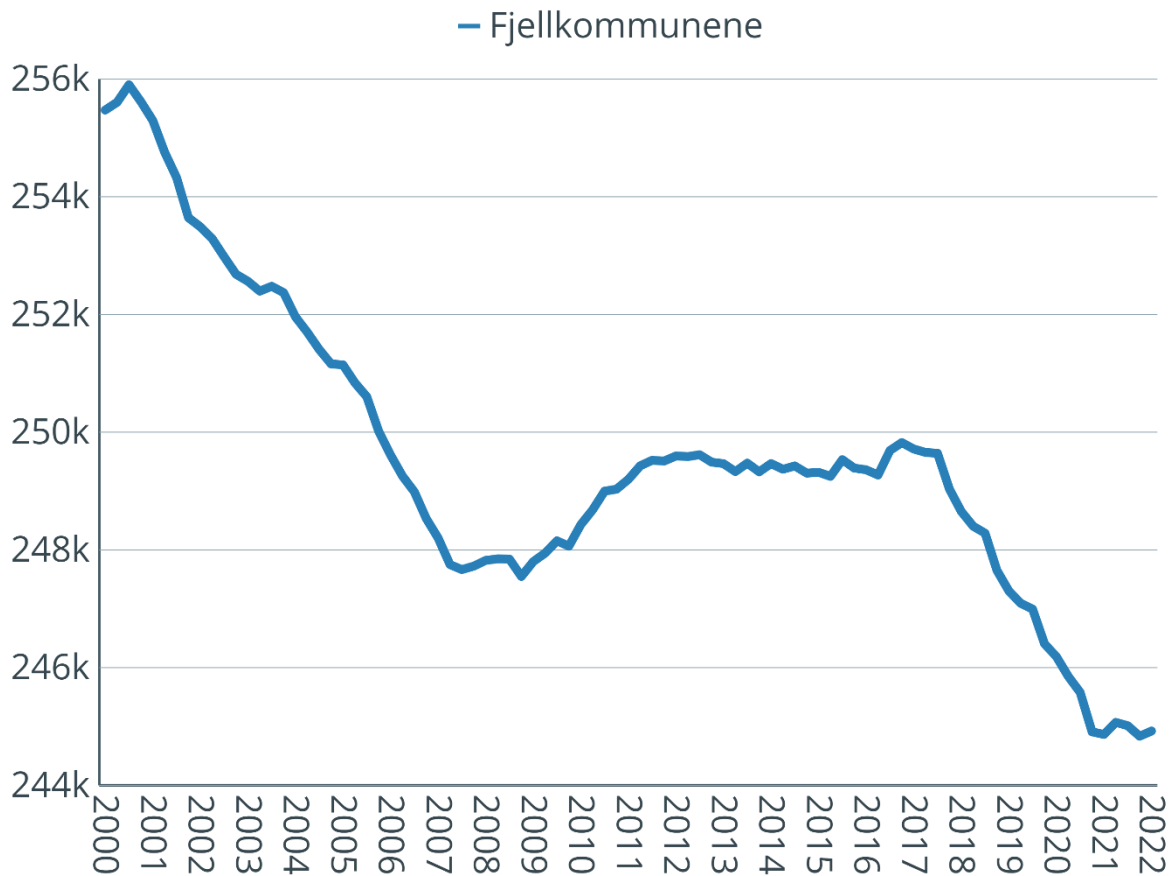
De norske fjellkommunene

Ifølge den siste Fjellindeksen, som utarbeides av Fjellnettverket, Telemarksforskning og Fjell-Forsk-Nett, er 70 kommuner identifisert som fjellkommuner. I Fjellindeksen defineres 'fjellområde' som alt areal minst 700 meter over havet (moh.) og 600 moh. i Trøndelag. En fjellkommune er en kommune med minst 50 prosent av sitt areal som 'fjellområde'. Som man kan se fra kartet nedenfor, så utgjør fjellkommunene et stort område - rundt en fjerdedel av arealet i Norge, og de er fordelt på mange fylker.

Figur: De norske fjellkommunene (i gult). Kilde: Fjellnettverket.

Fjellkommunene har lav befolkningstetthet. I tillegg peker pilene i stor grad i feil retning – svært mange fjellkommuner har hatt folketallsnedgang de siste par tiårene, fra et allerede lavt utgangspunkt. Ved inngangen til 2022 var det 244 923 innbyggere i fjellkommunene¹. Med andre ord er mindre enn 5 prosent av landets befolkning bosatt i fjellkommuner.

Figur: Utvikling i folketallet i fjellkommunene, målt på slutten av hvert kvartal. Kilde: Regionalanalyse, Telemarksforsking.

Det norske fjellandbruket

Fakta om fjellandbruket

Fjellbygdene forvalter viktige ressurser. Her er noen fakta om det norske fjellandbruket²:

- Det lave befolkningstallet til tross – rundt en femtedel av alle aktive gårdsbruk i landet hører hjemme i fjellområdene.
- Grovfôrbasert husdyrproduksjon er basis for fjellandbruket, og over 90 prosent av jordbruksarealet er eng og beite. 40 prosent av grasarealet i Sør-Norge dyrkes i fjellbygdene. I tillegg kommer store beitearealer. Mellom 20 og 30 % av det grasbaserte husdyrholdet er i denne regionen.

¹ Regionalanalyse, Telemarksforsking: <https://regionalanalyse.no/rapport/12017/2/1>

² Fjellandbruk og fjellbygder, NIBIO: <https://www.nibio.no/tema/mat/fjellandbruk-og-fjellbygder>

- Fjellkommunene huser cirka 22 prosent av melkekyrne, 22 prosent av ammekyrne, 30 prosent av sauene og 46 prosent av mjølkegeitene i landet.
- Om sommeren slippes husdyr på beite i fjellet også fra andre områder, og det antas at over 1 million sau og over 70 000 storfe beiter i fjellet.
- Produksjon av melk, kjøtt og ull, samt skogsdrift, er altså dominerende basert på naturgrunnlaget i fjellområdene. Mange gårdsbruk driver i tillegg med gårdsturisme, småskala matproduksjon, utleie av jakt- og fiskerettigheter og diverse servicenæringer.
- I fjellet, som ellers i landet, øker bruksstørrelsen, men gårdene med melkekyr er gjennomgående mindre og mer tungdrevne enn ellers i landet. Sauebrukene er derimot gjennomgående større i fjellområdene enn ellers i landet.
- Reindrift er også en viktig del av fjellandbruket.

Det snakkes ofte om nedgangen i antall gårdsbruk i Norge. I løpet av de siste 50 årene har 3 av 4 gårdsbruk lagt ned driften.³ Nedgangen er størst i distriktene hvor naturen ikke gir grunnlag for stordrift.

Fjellandbrukets særtrekk og utfordringer

Det er stor forskjell på forutsetningene for landbruk avhengig av hvor man er i landet. Blant annet er de **klimatiske forholdene** ulike. Fjellbygdene har et kaldt klima med kort vekstsesong og lange vintre, og man kan til og med oppleve å få frostnetter på sommerstid. Konsekvensen av dette er at utvalget av hvilke vekster som kan dyrkes begrenses, og det er viktig å ha tilgang til sorter som er tilpasset det røffe klimaet. Avlingspotensialet er også lavere enn under gunstigere klimatiske forhold. Ofte er dyrking av gras enkleste og beste mulighet for å dyrke jorda. Nok en konsekvens som følger av det kalde klimaet, er behovet for gode driftsbygninger.

Et annet stikkord er **topografi**. I fjellandbruket finner man ofte små jordlapper, lange avstander mellom jordene og bratte arealer. Dette bidrar også til økte kostnader, samt andre krav til maskinparken enn man typisk finner mange andre steder.

Det at fjellbygdene har **lav befolkningstetthet og ofte ligger langt fra større knutepunkter for handel**, kan gi visse utfordringer i driften på gården, så som innkjøp av driftsmidler, salg av produkter og tilgang på diverse servicefunksjoner når behovet oppstår (eksempelvis veterinær, reparasjon av traktor, etc.). God logistikkplanlegging er derfor noe fjellbonden må ha fokus på.

Gårdene med melkekyr er altså generelt mindre i fjellandbruket enn i andre områder. Kravet om **løsdriftsfjøs** innen 2024/2034 skaper for mange av brukene i fjellbygdene store økonomiske utfordringer. Allerede da kravet ble kjent i 2004 ble det klart at mange små bruk må legge ned driften dersom ikke gode støtteordninger kommer på plass, og har nok vært medvirkende til at mange allerede har lagt ned. NIBIO og Norsk Landbruksrådgiving har beregnet et investeringsbehov på mellom 18-23 milliarder kroner fram mot 2034 (Norge totalt). Mindre besetninger gjør utbyggingskostnaden større per kuplass/kvoteliter.⁴

Seterdrift brukte å være svært omfattende i Norge, men setring som driftsform har gått drastisk ned de siste tiårene - i takt med nedgang i antall gårdsbruk. Bortfallet av seterdrift skyldes også at en del bønder

³ Jordbruksarealet held seg stabilt, SSB 2021: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/jordbruksarealet-held-seg-stabilt>

⁴ Investeringsbehov innen melkeproduksjon (2021), NIBIO: [NIBIO Brage: Investeringsbehov innen melkeproduksjon \(unit.no\)](https://nibio.brage.no/Investeringsbehov-innen-melkeproduksjon-unit.no)

med tilgang på seter ikke finner det hensiktsmessig å drive med setring. Det er bare rundt 900 aktive setre i Norge i dag, og majoriteten av disse finner man i fjellandbruket.

Århunderer med seterdrift har formet landskapet, og har gitt større arts mangfold og variasjon av naturtyper. Men seterdrift har også andre viktige verdier knyttet til seg – som matproduksjon basert på bærekraftig bruk av utmarksbeiteressurser, kulturarv, identitetsbygging, og mat- og reiseopplevelser.

En kilde til både potensielle utfordringer og muligheter, er det **stadig økende antallet fritidsboliger i fjellregionen**. Interessen for fjellområdene er nemlig stor: Hyttebyggingen har eskalert, og det tilrettelegges i økende grad for ulike typer aktiviteter i utmarka (ski, stisykling m.m.). I rapporten 'Fritidsboliger som vekstimpuls i fjellområdet'⁵ fra 2019, anslås det at det er cirka 130 000 fritidsboliger i fjellkommunene. Rapporten opererer med at det er cirka 460 000 fritidsboliger i hele landet.

Det er med andre ord mange fritidsboliger i fjellområdene, og både eierne av disse og andre turister ønsker å ta i bruk utmarka i fjellene. Det er ikke alltid problemfritt når disse interessene skal kombineres med fjellandbrukets bruk av utmarka, noe man dessverre har sett mange eksempler på de siste årene. Samtidig så kan potensielt disse turistene – både 'hyttefolk' og andre - gi et større lokalmarked med muligheter for salg av gårdsmat og andre varer og tjenester som fjellbonden kan tilby, så som snømåking, snekring, varelevering, tilsyn m.m.

Et mulig fortrinn som matproduksjon i fjellandbruket har, og som kanskje kan utvikles og utnyttes bedre, er **muligheten for å ta ut merverdi på produktene**. Kjøtt og melk fra dyr på fjellbeite har kvaliteter som folk kan tenkes å betale noe mer for. Grønt som dyrkes i denne klimazonen har lavere smittepress og kan dyrkes med bruk av mindre bruk av sprøytemidler. Produkter med ordene 'fjell' eller 'seter' i seg gir positive assosiasjoner, på samme måte som 'highland' ofte brukes for å indikere kvalitet og en form for eksklusivitet i den engelsktalende delen av verden. Satsing på videreutvikling av produkter og merkevarebygging med utgangspunkt i fjellandbruket kan utløse et hittil uutnyttet potensial, men for å utnytte dette potensialet trengs både utprøving og tilføring av ny kunnskap.

Fjellandbruket – en bærebjelke i fjellregionen

Det er store variasjoner i næringsstrukturen til de forskjellige fjellkommunene, men for mange av dem er landbruket av stor betydning, sammenlignet med nasjonale tall⁶. Landbruket utgjør en viktig bærebjelke for fjellområdene – uten et livskraftig fjellandbruk faller en sentral del av næringsgrunnlaget, og dermed også bosettingsgrunnlaget, bort. Dette er et poeng som ofte understrekes av politikere og andre som jobber for en positiv utvikling av de norske fjellområdene.

Nylig la fylkestinget i Innlandet fram en felles plan med støtte fra alle partiene unntatt Frp, hvor målet er å motvirke sentralisering og fraflytting. I forbindelse med dette forslaget, uttalte fylkesvaraordfører Aud Hove (Sp) blant annet at årets jordbruksoppgjør vil ha mye å si for framtidig bosetting i distriktene. «Har vi ikke et sterkt jordbruk, så vil det bli enda flere som flytter. Det er en av grunnene til at folk har flyttet allerede, for det blir stadig færre som driver med jordbruk, sier hun.»⁷

⁵ Østlandsforskning og Høgskolen i Innlandet, 2019: <https://www.ostforsk.no/fritidsboliger-som-vekstimpuls/>

⁶ Fjellindeksen 2018, Østlandsforskning: <https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2019/01/201805 - Fjellindeks 2018.pdf>

⁷ «Går sammen for å desentralisere Innlandet», Nationen 8. mai 2022

I tillegg til sysselsettingen og verdiskapingen direkte forbundet med gården, er det slik at hver bonde utløser arbeid til 2-3 andre personer - som næringsaktør er gårdbrukeren altså en viktig kunde for øvrig næringsliv i lokalmiljøet, som for eksempel håndverkere. Landbruk er med andre ord viktig for næringslivet i mange av bygdene i hele Norge, ikke bare i fjellbygdene. Men fordi befolkningstettheten er så lav i fjellkommunene, og fordi landbruket tradisjonelt har stått sterkt med mange gårder, blir landbruket relativt sett viktigere her enn i de fleste andre norske bygder.

Fjellandbruket produserer også andre viktige fellesgoder for samfunnet utover matsikkerhet, bosetting og sysselsetting. Kulturlandskapet som man møter i fjellområdene er formet av utmarksbeiting og setring, og det huser et stort og unikt biologisk mangfold. Beitedyr som sau, geit, storfe og hest sørger for å opprettholde dette kulturlandskapet, og dermed også de livsviktige leveområdene for tilhørende kulturlandskapsarter.

Den beitepåvirkede, åpne naturen i fjellområdene oppleves som estetisk, og et vakkert naturlandskap er svært viktig for reiselivet. Naturbasert reiseliv/adventure tourism er et segment av reiselivsnæringen som er særlig ettertraktet, da disse turistene ofte har lang oppholdstid, er relativt godt betalende gjester, og ønsker å oppleve kultur og å føle på lokal identitet⁸. Fjellandbrukets rolle når det gjelder naturbasert reiseliv er ikke begrenset til å være 'landskapsfrisør', men er en sentral aktør med tanke på leveranse av lokale produkter (mat, drikke, håndverksprodukter, etc.), og lokal kunnskap og kultur. Gjort riktig, kan naturbasert reiseliv føre til lokal verdiskaping, bærekraftig utvikling og gode opplevelser for alle.

Uten et aktivt fjellandbruk vil de nevnte fellesgodene i større eller mindre grad falle bort. Å si at fjellandbruket er en bærebjelke i fjellregionen, er ingen overdrivelse.

Grovfôrbasert husdyrproduksjon – en bærekraftig bærebjelke

På samme måte som fjellandbruket kan kalles en bærebjelke for fjellkommunene, kan grovfôrbasert husdyrproduksjon kalles en bærebjelke for fjellandbruket. Som nevnt utgjør eng og beite over 90 prosent av jordbruksarealet. 40 prosent av grasarealet i Sør-Norge dyrkes i fjellbygdene, og i tillegg kommer store utmarksressurser. Dette naturgitte ressursgrunnlaget kan nyttiggjøres av husdyr, og danner utgangspunktet for produksjon av melk, kjøtt, ull og skinn. Fjellandbruket kan også tilby andre produkter, men den grovfôrbaserte husdyrproduksjonen er altså helt essensiell for at det skal være et landbruk i disse områdene.

Det er generelt mye fôr å hente i den norske utmarka, og beiting er en viktig del av ressursgrunnlaget for landbruket i fjellregionen. Utmarksbeite som fôrressurs krever ikke bruk av kunstgjødsel, sprøytemidler eller fossilt drivstoff. Utover produksjon av melk, kjøtt, ull og skinn som følger fra blant annet utnyttelse av disse naturressursene, er som nevnt husdyras beiting også en viktig forutsetning for å kunne ta vare på det beiteskapte biologiske mangfoldet i fjellområdene i fremtiden.

Denne utnyttelsen av grasarealer – både i innmark og utmark - som er utbredt i fjellandbruket, utgjør en bærekraftig bruk av ressurser, med viktige ringvirkninger.

⁸ Naturbasert reiseliv - verdiskaping og distriktsutvikling v/ Haaken Christensen, Innovasjon Norge, Alvdal 28. april 2022

Behov for tiltak

Med tanke på de særtrekkene og utfordringene som fjellandbruket har, får man et kostnadsnivå som gjør at landbruket i disse områdene er mindre konkurransedyktig sett i forhold til de fleste andre landbruksområder. Dette gjør fjellandbruket sårbart. Samtidig er det mange samfunns- og miljøverdier knyttet til fjellandbruket. For å sikre disse verdiene blir det i mange europeiske land gitt ekstra støtte til landbruket i fjellbygder gjennom ulike tiltak.⁹

Et politisk virkemiddel her i Norge, har vært såkalt 'områderettet innsats' over jordbruksavtalen – beskrevet slik i statens tilbud i jordbruksforhandlingene (2022)¹⁰: «Innenfor rammene av regional tilpassing av landbrukspolitikken har det over jordbruksavtalen i perioden 2012-2022 blitt støttet opp under to områderettede satsinger i landbruket. Totalt er det bevilget 25 mill. kroner til **arktisk landbruk** og 32 mill. kroner til **fjellandbruket**. 2022 er siste år i andre prosjektperiode for satsingene. Den områderetta innsatsen for fjellandbruket og det arktiske landbruket har politisk vært et sentralt virkemiddel for å synliggjøre innsats med utgangspunkt i potensial og utfordringer for disse områdene.»

I årets jordbruksforhandlinger foreslo jordbrukets forhandlingsutvalg at den områderettede satsingen på fjellandbruket skulle fortsette med 4 mill. kroner i 2023, dvs. på samme nivå som i 2022. Statens forhandlingsutvalg foreslo å sette satsingen ned til 3 mill. kroner, og dette ble også sluttresultatet. Det ble fra statens side notert at den videre satsingen i større grad enn i dag må forankres i regionalt partnerskap for landbruk, herunder se midlene i sammenheng med de regionale tilretteleggingsmidlene som fylkeskommunen forvalter.

Det er et poeng å få med seg at fjellandbruket er fordelt på mange fylker, og utgjør en 'minoritet' innenfor hvert fylke. Bruken av områderettede midler til fjellandbruket krever dermed ekstra innsats knyttet til koordinering og samarbeid.

Når det gjelder satsingen på arktisk landbruk, ble det enighet om at denne satsingen skal avløses av en forsterket satsing knyttet til landbruk i nord. Det ble avsatt 17 mill. kroner til denne forsterkede satsingen. Fylkeskommunen i Troms og Finnmark skal koordinere arbeidet, og minimum 5 mill. kroner av satsingen er øremerket forskning og øvrig kunnskapsutvikling i regi av NIBIO.

Løken forskningsstasjon

I 2015 besluttet regjeringen å legge ned Løken forskningsstasjon i Øystre Slidre kommune i Valdres, samt avvikle NIBIO sin virksomhet her. Løken gård har vært en statlig forskningsstasjon for fjellbygdene siden 1918, og en base for koordinering av forskning særlig på engvekster og grovfôrressurser, beitebruk, miljøutfordringer, og biologisk mangfold i seterområdene. NIBIOs aktivitet på Løken ble formelt avvirket 31.12.2020. Selv om fjellbygdene huser 40 % av grovfôrarealet i Sør-Norge i tillegg til store utmarksbeiter, er ikke lenger noen av NIBIOs forskningsstasjoner eller kontorer lokalisert i denne regionen. Alle stasjoner og kontorer i Sør – Norge ligger ved sjøen eller i lavlandet.

⁹ Økonomi i fjellandbruket, NIBIO: <https://www.nibio.no/tema/mat/fjellandbruk-og-fjellbygder/okonomi-i-fjellandbruket>

¹⁰ Statens tilbud: Jordbruksforhandlingene 2022: <https://www.regjeringen.no/contentassets/fecca3039e9245fb91710a79405444ad/statens-tilbud-2022.pdf>

Figur: Oversikt over NIBIOs forskningsstasjoner og kontorer. Kilde: NIBIO.

NIBIO har fremdeles et nasjonalt ansvar for fjellandbruksforskning i Norge. Deres arbeid med fjellandbruk er nå organisert på tvers av avdelinger og divisjoner i instituttet. Når det gjelder selve eiendommen Løken gård, er forholdene uavklart. Landbruks- og matdepartementet (LMD) la gården ut for salg i august 2021, men salget ble stoppet i oktober av ny landbruks- og matminister etter valget. I mellomtiden fortsetter Norsk Landbruksrådgiving (NLR) sin aktivitet ved Løken gård. Fra og med 2021 har forsøk på gården foregått i regi av NLR Innlandet. Størstedelen av feltvirksomheten er på oppdrag fra Graminor AS, som er involvert i forsøksvirksomheten på gården gjennom sitt arbeid med foredlingsmateriale. Det blir også gjennomført verdiprøvfingsfelt og andre felt på oppdrag av NIBIO.

Bakgrunn for styringsgruppas arbeid

I 2015 besluttet altså daværende regjering å legge ned forskningsstasjonen og NIBIO sin virksomhet ved Løken gård i Øystre Slidre kommune. Fra kommunens ståsted var det ønskelig å beholde forsøksaktivitetene og kompetansemiljøet ved Løken, men også se på hvordan miljøet/aktivitetene på gården kunne ytterligere styrkes på en slik måte at det gagnar hele fjellandbruket.

Med dette som bakgrunn gjennomførte Norges Vel et forprosjekt i 2019 og 2020, på oppdrag fra Øystre Slidre kommune og finansiert av Statsforvalteren i Innlandet. Forprosjektet inkluderte bl.a. en

omfattende kartlegging som avdekket at fjellandbruket oppfattes som fragmentert og med liten gjennomslagskraft, og det er derfor et stort behov og ønske fra et bredt spekter av interessenter i fjellregionen om en koordinert satsing på fjellandbruket

En koordinerende, nasjonal organisering oppleves som nødvendig og viktig for å kunne utnytte ressurser og muligheter som finnes på tvers i fjellregionen. Et senter for fjellandbruk i form av et forpliktende nettverk kan være et verktøy for å oppnå en slik utvikling. Norges Vel og Øystre Slidre kommune gikk derfor videre med å initiere en etableringsfase for et nasjonalt senter for fjellandbruk.

Etter avslutningen av forprosjektet våren 2020, ble det søkt om midler til å jobbe videre med grunnlaget for en etablering av et nasjonalt senter for fjellandbruk. Innlandet fylkeskommune og Statsforvalterne i Trøndelag og Innlandet bevilget penger til prosessen, og arbeidet med denne fasen startet for alvor i februar 2021. Høsten 2021 ble det klart at regjeringen Støre uttrykte støtte for en satsing på et senter for fjellandbruk i sin regjeringsplattform (Hurdalsplattformen). Her ble det erklært at: «Regjeringa vil: Sørgje for betre berekraft i landbruket gjennom auka bruk av utmarksbeite, setring, klimatilpassing, investering i jord og etablering av eit nasjonalt senter for fjellandbruk.»

I september 2021 ble det opprettet ei bredt sammensatt styringsgruppe med formål om å berede grunnen for en formell etablering av senteret, med bakgrunn i kunnskapsgrunnlaget fra forprosjektet samt innspill underveis i etableringsfasen. Styringsgruppa skal levere en anbefaling om visjon, målsettinger, organisasjonsform, arbeidsform og prioriterte arbeidsoppgaver for senteret i en tidlig fase til prosjekteier Øystre Slidre kommune innen 1. august 2022. Det har ikke vært en del av styringsgruppa sitt mandat å jobbe med eiendomsforholdene på Løken gård. Norges Vel er sekretariat for styringsgruppa.

Styringsgruppas medlemmer:

Inger Johanne H. Sveen	Organisasjonssjef, Innlandet Bondelag (leder)
Kari Marte Sjøvik ¹¹	Rådgiver, Norges Bondelag (sentralt)
Anders Nordstad	Generalsekretær, Norsk Bonde- og Småbrukarlag (til feb. 2022)
Steinar Vatne ¹²	Norsk Bonde- og Småbrukarlag (lokallagsleder Rennebu)
Eivind Aen	Rektor, Storsteigen videregående skole
Kari Randen	Daglig leder, Fjellnettverket
Ragnhild Borchsenius	Fagkoordinator grovfôr, Norsk Landbruksrådgivning
Siv Beate Eggen	Styreleder, Norsk Seterkultur
Odd Erik Holden	Ordfører, Øystre Slidre kommune
Kari Clausen	Utviklingssjef Norge, Norges Vel

¹¹ Erstatning for Inger Johanne Sveen i april 2022 etter at Inger Johanne trådte inn i et vikariat som finanspolitisk rådgiver for Senterpartiets stortingsgruppe.

¹² Erstatning for Anders Nordstad ved hans avgang i mars 2022.

Styringsgruppas refleksjoner

Underveis i styringsgruppas arbeid har det blitt gjort flere refleksjoner rundt ulike temaer. Her følger en oppsummering av noen av disse.

Status for fjellandbruket

Styringsgruppa ser med bekymring på utviklingen i fjellandbruket, og som en konsekvens av dette også på utviklingen for fjellregionen generelt. Situasjonen i dag er den at landbruket i stort sett hele verden er i en presset situasjon, både pga. nylig oppståtte kostnadsøkninger og mer langsiktige, strukturelle problemer. Fjellandbruket er altså i utgangspunktet særlig sårbart gitt de spesielle begrensningene som følger av naturlige og demografiske ulemper. Og når gårdbrukerne i fjellområdene velger å kaste inn håndkleet, så får dette store og alvorlige ringvirkninger for de befolkningstynne fjellbygdene – økonomisk, sosialt og kulturelt.

Uten et aktivt fjellandbruk av et visst omfang vil kulturlandskapet bli endret, med de konsekvenser det måtte ha for reiselivsnæringen og det biologiske mangfoldet. Og uten et aktivt fjellandbruk vil også seterdrift i stor grad falle bort.

Myndighetene må ha et større fokus på målrettede virkemidler og tiltak som kan bidra til å sikre landbruket i fjellområdene. Fjellandbruket må støttes og utvikles på en slik måte at det er til fordel for både miljø, dyrevelferd- og helse, økt selvforsyning og fjellbøndernes økonomi. Det er blant annet et viktig prinsipp at det støttes opp om at mye av den grasfôra husdyrproduksjonen finner sted der det er vanskelig å dyrke noe annet enn fôr til dyrene. Det må bli lønnsomt å utnytte de store beiteressursene i utmarka, samt å kunne drive som bonde på et mindre bruk. Med klimaendringene vi alle opplever må vi også øke kompetansen til bønderne om mulighetene for å øke plantebasert matproduksjon i høyereliggende områder.

Nasjonal selvforsyning – fjellandbruket kan bidra med mer

Nasjonal selvforsyning av mat er et viktig tema som har blitt enda mer aktuelt gitt usikkerhet knyttet til krigen i Ukraina. Ufred og klimaendringer skaper global usikkerhet og sult, og det hviler et ansvar på oss som nasjon å utnytte det potensialet vi har for å øke produksjonen av matvarer basert på lokale ressurser. Matproduksjonen i fjellregionen gir allerede et betydelig bidrag til nasjonal selvforsyning, og fjellandbruket kan bidra enda mer fremover gitt at det stimuleres til dette. Grunnlaget er til stede for bærekraftig utnyttelse av naturressursene – den grovfôrbaserte husdyrproduksjonen er en viktig del av løsningen samtidig som vi må arbeide for at en større del av Norges arealer kan benyttes til plantebasert matproduksjon.

Kunnskap og forskning

Både i forprosjektet og underveis i arbeidet med å berede grunnen for en formell etablering av senteret, har flere interessenter uttrykt bekymring for utviklingen av ny kunnskap når det gjelder fjellandbruket. Styringsgruppa deler denne bekymringen.

For å oppnå bærekraftig utvikling av fjellandbruket, både med tanke på miljø og økonomi, er det nødvendig med relevant forskning. Det er viktig at forskning med fokus på fjellandbruket forsterkes. Dette vil kreve systematisk innsats fra flere aktører, god kobling mellom forskning og næringen selv, samt fysiske forsøksområder i fjellregionen. Styringsgruppa mener det er betenkelig at et så stort område som fjellkommunene utgjør, med en stor andel aktive gårdsbruk som samlet danner en ryggrad for lokalt næringsliv og bosetting, ikke lenger har en egen forskningsstasjon. Styringsgruppa er bekymret for hva et slikt tomrom kan bety på lengre sikt.

Det må stimuleres til forskning og sortsutvikling på tilpassede sorter til mer enn de begrensede områdene vi dyrker mat på av Norges areal i dag. Det er for eksempel sentralt med forskning som bidrar til å utvikle plantesorter og produksjonsmetoder som gir økt volum, god kvalitet og dermed bedre lønnsomhet. Det er behov for både laboratorieforsøk og frilandsforsøk på felt. For at nye sorter skal duge der de skal dyrkes, må de testes ut på det aktuelle vekststedet. Men behovet for relevant kunnskap og forskning handler om mer enn agronomi, og temaene er som nevnt mange – så som husdyrhold, beiting, bruk av teknologi, flerbrukshensyn, driftsformer, kunnskap om markedet, rammebetingelser, produktegenskaper, og kultur.

Løken gård og Nasjonalt senter for fjellandbruk

Proessen rundt etablering av Nasjonalt senter for fjellandbruk vil gå parallelt med prosessen rundt eierskap og videre benyttelse av Løken gård. Styringsgruppa har ikke i sitt mandat å jobbe med eiendomsforholdene på Løken gård. Løken gård er likevel en del av kunnskapsbildet. Løken har arealer og infrastruktur tilpasset forskning og aktiviteter knyttet til fjellandbruket, og er unike på dette området. Det er viktig at forsøksaktivitetene og kompetansemiljøet ved Løken ikke forvitrer, men heller forsterkes, gitt at det ikke finnes andre tilsvarende kompetansesentere i fjellregionen.

Et naturlig utgangspunkt for arbeidet med etableringen av Nasjonalt senter for fjellandbruk er derfor at Løken blir lokalitet for driftsenheten av senteret.

Hvorfor Nasjonalt senter for fjellandbruk

Forprosjektet konkluderte med at det finnes mye kunnskap og erfaringer i fjellandbruket, men at det er spredt og fragmentert og kommer få til gode. En nasjonal enhet oppleves som nødvendig og viktig for å kunne utnytte ressurser og muligheter som finnes på tvers i fjellregionen, og et senter for fjellandbruk i form av et forpliktende nettverk kan være et verktøy for å oppnå en slik utvikling. I løpet av arbeidet med å berede grunnen for en formell etablering av senteret, har denne konklusjonen blitt 'bekreftet' i møte med interessenter i fjellandbruket.

Det er også verdt å merke seg evalueringen som ble gjennomført av virkemiddelet 'områderettet innsats'. Landbruks- og matdepartementet gav Oxford Research i oppgave å evaluere denne satsingen for å belyse hvordan den har fungert og hva som eventuelt bør videreutvikles. Oxford Research konkluderte med at midlene har blitt brukt etter intensjonen og har ført til mange gode, men små prosjekter. Videre påpekes det at ved en videreføring er det behov for å samkjøre mer mellom de ulike prosjektene som får støtte og å styrke kunnskapsoverføring fra prosjektene. Denne konklusjonen oppfatter styringsgruppa er sammenfallende med forprosjektets analyse og støttende i

forhold til intensjonen med Nasjonalt senter for fjellandbruk – se mer informasjon om senterets arbeidsform og oppgaver under punktet «Styringsgruppas anbefaling».

For å få et lønnsomt og bærekraftig landbruk i fjellområdene må alle gode krefter komme sammen! Et Nasjonalt senter for fjellandbruk gir muligheter for en effektiv organisering av kunnskapsdeling og kunnskapsutvikling, og gjennom et senter kan kompetansen til aktørene innen fjellandbruket utnyttes bedre gjennom langsiktig og målrettet samarbeid. Senteret skal være et kunnskapsnav som setter fjellbondens behov i sentrum, og slik styringsgruppa ser det, er det behov for et slikt tiltak i en tid hvor mange fjellbønder teller på knappene om de skal fortsette driften på gården.

Det er viktig å påpeke at Nasjonalt senter for fjellandbruk ikke skal bygge opp konkurrerende virksomhet til de gode tiltakene som finnes allerede i dag i fjellregionen, men skal bidra til bedre utnyttelse av eksisterende ressurser og høyere grad av samskaping i årene fremover. Et annet viktig poeng er at senterets fokus er kunnskapsdeling- og utvikling - politisk arbeid tilligger andre aktører enn senteret.

Styringsgruppa erkjenner at forventningene til et Nasjonalt senter for fjellandbruk er mange og delvis sprikende. Noen avgrensinger må imidlertid gjøres, og styringsgruppa foreslår derfor at kunnskapsdeling **innad** i nettverket må være et hovedfokus i en tidlig fase, sammen med kunnskapsutviklingsaspektet. Kommunikasjon om fjellandbruket utad samt internasjonalt samarbeid, begge aspekter som er ønsket fra et senter, foreslår gruppa å prioritere ned ved starten av senteret.

Styringsgruppas anbefaling

Senterets visjon og målsetting

VISJON

Sammen om fjellandbruket

MÅLSETTING

*Nasjonalt senter for fjellandbruk skal bidra til et **lønnsomt og bærekraftig landbruk i fjellområdene** med utgangspunkt i fjellbygdenes særtrekk og fortrinn og med fjellbondens behov i sentrum.*

Nasjonalt senter for fjellandbruk skal være et **nettverk** som jobber for å fremme og styrke livskraftig fjellandbruk i Norge. Målet for nettverket er å bidra til et **lønnsomt og bærekraftig landbruk i fjellområdene** med utgangspunkt i fjellbygdenes særtrekk og fortrinn og med fjellbondens behov i sentrum.

Målet skal oppnås gjennom at Nasjonalt senter for fjellandbruk bidrar til **kunnskapsdeling** og **kunnskapsutvikling**, og på denne måten øker fjellbondens kompetanse. Senteret skal skape et faglig og sosialt fellesskap på tvers mellom fjellbygdene.

Effektene av senterets arbeid kan oppsummeres slik:

Nasjonalt senter for fjellandbruk

Senteret skal:

- Øke fjellbondens kompetanse gjennom kunnskapsdeling og relevant kunnskapsutvikling.
- Skape et faglig og sosialt fellesskap på tvers mellom fjellbygdene.

Dermed hjelpe fjellbonden til å i større grad realisere potensialet for lønnsom og bærekraftig drift på gården. Dette gir økt verdiskaping

Øker sannsynligheten for videre satsing i fjellandbruket. Et livskraftig fjellandbruk legger videre grunnlaget for:

- Matproduksjon i fjellregionen som et viktig bidrag til nasjonal selvforsyning
- Ivaretagelse av kulturlandskapet, og dermed også en viktig del av grunnlaget for reiseliv og biologisk mangfold
- Annen næringsvirksomhet

Et samarbeidende nettverk

Aktiviteter i regi av senteret skal ta utgangspunkt i fjellbondens behov – det er fjellbonden som er i sentrum. I tillegg til fjellbøndene, vil nettverket bestå av aktører med kunnskap og kompetanse om å produsere mat og andre varer og tjenester basert på ressurser i fjellbygdene. Senteret vil legge til rette for langsiktig og målrettet samarbeid mellom de forskjellige aktørene i fjellandbruket.

Samordning og deling av kompetanse og erfaring mellom fjellbygdene i et samarbeidende nettverk vil gi bred tilgang på informasjon og fagkompetanse, samt bedre utnyttelse av eksisterende kunnskapsbaser. Senteret skal samle, koordinere, og videreutvikle ressurser og danne nye møteplasser, både fysiske og digitale.

Gjennom forprosjektet og deretter i etableringsfasen, har det blitt identifisert mange forskjellige typer interessenter innen fjellandbruket, som vil være naturlige aktører i nettverket. Hvilken rolle eller tilknytning disse vil ha til Nasjonalt senter for fjellandbruk vil variere, men det anses som sannsynlig at de fleste vil ha et forhold til nettverket og et ønske om at nettverket skal lykkes med sin målsetting.

Fjellbonden er altså i sentrum, og er hovedmålgruppen for senterets aktiviteter. Styringsgruppa anser noen organisasjoner som svært sentrale med tanke på senterets forankring og arbeid, og disse er det ønskelig å ha med som en form for 'kjernemedlemmer' i senteret.

Utover disse kjernemedlemmene, er det identifisert flere andre interessenter som typisk vil kunne være samarbeidspartnere i ulike aktiviteter over tid. Om disse interessentene blir medlemmer i senteret eller ei, er ikke nødvendigvis så viktig – det sentrale er samarbeidspotensialet i forhold til senterets målsettinger.

Interessentoversikt:

FJELLBONDEN	KJERNEMEDLEMMER	ANDRE INTERESSENER / MEDLEMMER
Enkeltbonden i fjellandbruket – nåværende og fremtidige	Norges Bondelag Norsk Bonde- og Småbrukarlag Norsk Landbruksrådgiving Norsk Seterkultur Fjellnettverket Storsteigen vgs. Norges Vel Øystre Slidre kommune	FoUI: Graminor NIBIO Ruralis Telemarksforskning Østlandsforskning Høgskolen i Innlandet NMBU UiO NTNU Fjell-forsk-nett Euromontana

		<p>Andre relevante forskningsmiljøer</p> <p>Offentlig sektor: Kommuner Fylkeskommuner Statsforvaltere Fagskoler og videregående skoler Innovasjon Norge</p> <p>Næring: Landbrukssamvirkene Næringshager/inkubatorer Nettverk/klynger Diverse bedrifter, samvirker, andelslag Destinasjonsselskaper Reindriftslag HANEN Bondens marked REKO-ringer Norsk Gardsost</p>
--	--	---

Organisering

Organisasjonsform

Valg av organisasjonsform bør tilpasses den organisasjonsformen som kjernemedlemmene finner hensiktsmessig ved etablering av senteret. Aktuelle organisasjonsformer er et ideelt AS/SA eller en forening.

Senteret kan etableres som en forening da denne organisasjonsformen synes formålstjenlig, særlig i en tidlig fase. En forening er en organisasjonsform som er enkel å etablere, innebærer liten eller ingen økonomisk risiko, og er enkel å tilknytte seg for et mangfold av interessenter.

Senteret bør ledes av et styre med 8-9 styremedlemmer. Styret bør bestå av representanter fra landbrukets interesseorganisasjoner, forsknings- og kompetansemiljøer, høyskoler og universiteter, næringsliv, og det offentlige. Styret vil ha ansvar for utvikling av senteret/nettverket, strategiutvikling, veivalg, og økonomiske avgjørelser.

Det er viktig at det blir en god kunnskapsoverføring fra styringsgruppe til nytt styre. Det bør bl.a. vurderes om 2-3 personer fra den opprinnelige styringsgruppa blir med i nyopprettet styre.

Drift i første fase

Senteret vil i første omgang driftes med en stillingsbrøk på rundt en og en halv stilling, som vil bestå av:

- En fulltidsansatt (daglig leder) lokalisert på Løken, som vil ivareta det overordnede ansvaret for å bygge opp og drifte nettverket. Dette innebærer bl.a. overordnet ansvar for nettverksaktiviteter og kommunikasjon, følge opp at strategier og vedtatt handlingsplan for senteret blir gjennomført, rapportering og andre formelle og administrative oppgaver. Daglig leder vil også være senterets kontaktperson utad.
- To personer med en stillingsbrøk på 20% hver som er godt integrert i miljøer av relevans for nettverket og som befinner seg i områder i fjellandbruket som bidrar til **en god geografisk balanse**. Disse vil ha ansvar for å lede hver sin næringsgruppe (se mer informasjon under punktet 'kunnskapsutvikling'), samt organisere fysiske møter i definerte deler av nettverkets geografiske område.
- En prosjektkoordinator med en stillingsbrøk på 20% med ansvar for å initiere relevante prosjekter samt søke eksternt prosjektfinansiering - både av nasjonal og internasjonal karakter. Dette arbeidet vil utføres i tett samarbeid med de øvrige personalressursene i senteret. Prosjektkoordinator har fokus på søknadsprosesser hvor senteret er en deltakende part, og vil altså ikke være en ressurs som er tilgjengelig for andre aktører i nettverket til søknader hvor senteret ikke er tiltenkt en rolle.
- Det vil også kunne være ønskelig å engasjere trainees.

Styringsgruppa anbefaler at daglig leder er ansatt i senteret, men at andre personalressurser leies inn fra organisasjonene hvor de er ansatt. I en oppstartsfasen bør en evt. midlertidig daglig leder også være innleid fremfor ansatt i senteret. Øystre Slidre kommune har signalisert at kommunen kan ta på seg arbeidsgiveransvar i denne fasen slik at senteret slipper dette.

Arbeidsform og oppgaver

Nasjonalt senter for fjellandbruk skal jobbe med **kunnskapsdeling** og **kunnskapsutvikling** – med utgangspunkt i fjellbondens behov for lønnsom og bærekraftig drift på gården.

1. KUNNSKAPSDELING:

En viktig oppgave for Nasjonalt senter for fjellandbruk vil være å dele kunnskap **innad** i fjellandbruket. Det både har vært og pågår mange interessante prosjekter og initiativer i fjellområdene, men forprosjektet avdekket at kunnskapen om, og fra, disse i hovedsak kommer begrensede miljøer til gode og ikke hele fjellandbruket. Senteret vil dele kunnskap om:

- Eksisterende studietilbud og kurs- og videreutdanning som er relevante for fjellbonden
- Ulike typer arrangementer, aktiviteter og prosjekter i fjellandbruket
- Resultater fra relevante FoU-prosjekter
- Erfaringer fra relevante prosjekter – både i og utenfor fjellandbruket, nasjonalt og internasjonalt
- Bønders egne erfaringer

Nasjonalt senter for fjellandbruk skal således være et nav og en plattform for kunnskapsdeling. Nytteverdien av dette favner bredere enn fjellbondens kunnskapsbehov – dette skaper en vidtrekkende arena hvor forskere, rådgivere, skoler m.fl. kan nå ut med sin informasjon og kunnskap.

Senteret vil til en viss grad også kommunisere kunnskap om fjellandbruk **utad** (altså til samfunnet ellers), men det er ikke her hovedfokuset vil ligge. Nettsiden www.fjellandbruk.no vil for eksempel fungere som en informasjonskanal som både er til nytte for fjellbonden og for andre.

En modell/metodikk for hvordan senteret skal jobbe med kunnskapsdeling i praksis, vil utvikles over tid, men følgende aktiviteter kan tenkes som en del av dette:

- Arrangere månedlige faglige nettmøter rettet mot fjellbonden (det etableres en digital nettverkspraksis med innhold).
- Koordinere egne møteplasser for tillitsvalgte i lokale faglag, rådgivere og forskere på tvers i fjellregionen (etterspurt av flere).
- 1-2 fysiske samlinger for nettverket hvert år (egne arrangementer eller som en del av eksisterende møteplasser - bli en integrert del her og samtidig jobbe for å gjøre disse møteplassene større). Inkluderer årlig fjellandbrukskonferanse (helst bygge på eksisterende, men invitere hele fjellandbruket).
- Samarbeide med lokale faglag og landbrukskontorer om fysiske møter med et faglig innhold.
- Ha oppdatert og oversiktlig nettside (www.fjellandbruk.no) som viser arrangementer, aktiviteter, prosjekter og relevante aktører i fjellandbruket.
- Formidle relevant fagstoff gjennom nettsiden og andre arenaer.

For å nå ut til den enkelte fjellbonden med informasjon om slike aktiviteter, er det svært viktig med et godt samarbeid med lokale landbrukskontorer, faglaga, NLR og Norsk

Seterkultur. Disse aktørene kan videresende informasjon direkte til fjellbonden. Det er ikke realistisk at Nasjonalt senter for fjellandbruk skal ha en adresseliste som omfatter de fleste enkeltbønder i fjellandbruket. (Men, et godt CRM-system som brukes flittig for å ha oversikt over kontaktpersoner for de forskjellige aktørene/miljøene i nettverket vil være et viktig verktøy for senteret.)

2. KUNNSKAPSUTVIKLING:

Matnyttig forskning og innovasjon er noe som gagnar bonden, og Nasjonalt senter for fjellandbruk skal arbeide for å fremme FoUI-virksomhet for fjellandbruket – både i omfang og relevans. Senteret skal bidra til å løfte opp fjellbondens problemstillinger og behov, slik at disse i enda større grad enn i dag danner utgangspunktet for ulike typer prosjekter.

Styringsgruppa anbefaler at man ser til Grønn Forskning Midt-Norge (nytt navn: Agriforsk) med tanke på en relevant modell/metodikk for dette arbeidet. Grønn Forskning Midt-Norge er et prosjekt som ble etablert i 2008, og er forankret i det midt-norske jordbruket som involverer fylkene Møre og Romsdal og Trøndelag. Målet for prosjektet er å gi bønder i regionen mulighet til å løfte opp relevante problemstillinger som trenger forskning.

Arbeidsmetodikken som Grønn Forskning har benyttet seg av, synes egnet til hvordan et senter kan jobbe med kunnskapsutvikling. I 2021 ble Grønn Forskning evaluert av Ruralis, og den resulterende rapporten kommer bl.a. med nyttige tips til hvordan arbeidsmetodikken kan utvikles. Grønn Forsknings arbeidsmåte beskrives kort her:

<https://www.matriketmidt.no/nyheter/groenn-forskning/>

På overskriftsnivå består metodikken av følgende punkter:

- Næringsgrupper
- Prosjektbesøk
- Prosjektverksted
- Konferansen: Grønn FoU
- Innspillseminar
- Koble forskningsmiljø og jordbruksnæringa for økt samhandling
- Kompetansemegling
- Nasjonal nettverksgruppe Grønn FoU

Styringsgruppa foreslår at Nasjonalt senter for fjellandbruk oppretter kontakt med Grønn Forskning med tanke på innhenting av erfaringer med arbeidsmetodikken, samt innspill til hvordan metodikken evt. kan tilpasses arbeidet med kunnskapsutvikling i fjellandbruket. Evalueringsrapporten som Ruralis skrev, vil også danne et viktig utgangspunkt for videre arbeid med en kunnskapsutviklingsmodell som kan fungere for fjellandbruket.

Når det gjelder punktet 'næringsgrupper' i metodikken, beskrives dette slik:

“Næringsgruppene settes ned hver høst innenfor flere fagområder i jordbruket. Ei næringsgruppe består typisk av 5-8 deltakere, hvorav flertallet i gruppa skal være næringsutøvere. De øvrige deltakerne i gruppa er rådgivere, tillitsvalgte i næringa og forskere. Næringsgruppene har representanter fra hele Midt-Norge.”

De overordnede fagområdene som næringsgruppene i et Nasjonalt senter for fjellandbruk kan jobbe innenfor, kan forslagsvis være:

- Lønnsomhet
- Utmarksbruk og seterdrift
- Fjellandbruk og reiseliv
- Kurs- og utdanningstilbud
- Nye driftsformer og produksjoner

Men hva fagområdene skal være, må være et tema som vurderes og bestemmes i en videre prosess.

Vedlegg

Forslag grovbudsjett Nasjonalt senter for fjellandbruk for rammen 2+2 mill. NOK

Forslag vedtekter forening